

МЕТІЛЬ

Анастасія Сергіївна
Metilnasty1@gmail.com

УДК 349.3

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ

SOCIAL PROVIDING CHILDREN WITH DEVELOPMENT WADES

к.ю.н., старший викладач,
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет

У роботі розглянуто питання відносно соціального забезпечення дітей, що мають вади розвитку. Розкрито зміст основних шляхів соціалізації таких дітей у суспільстві. Визначені основні нормативно-правові акти в сфері соціального захисту. Охарактеризовані основні чинники, що спричиняють певні порушення у розвитку дитини. Зазначені поради для спілкування із дітьми з вадами розвитку. Надано характеристику інклюзивній освіті, як шляху адаптації дітей у соціумі, описані її основні завдання, форми. Визначені умови, які необхідно створити у звичайних загальноосвітніх школах.

* * *

В работе рассмотрены вопросы относительно социального обеспечения детей, имеющих недостатки развития. Раскрыто содержание основных путей социализации таких детей в обществе. Определены основные нормативно-правовые акты в сфере социальной защиты. Охарактеризованы основные факторы, вызывающие определенные нарушения в развитии ребенка. Указаны советы для общения с детьми с нарушениями развития. Охарактеризовано инклюзивное образование, как путь адаптации детей в социуме, описаны его основные задачи, формы. Определены условия, которые необходимо создать в обычных общеобразовательных школах.

* * *

Introduction. The emergence of children with developmental defects is due to factors of physical, psychological and social nature, through which the child is deprived of the opportunity to realize their abilities on an equal level with others. In order to improve the lives of such children, the state should provide social assistance.

Purpose. To interpret the concept of social security for children with developmental defects. To characterize its main types. Ensure the needs of each child and create all the conditions for her full life.

Results. The rights of children with developmental defects are enshrined in a large number of legal acts, both Ukrainian and international. There are a large number of factors that increase the number of children with developmental deficiencies, including physical, mental and social. Such defects include hearing impairments, speech, psychophysical development, intellectual, etc. For adaptation in the community of children with defects, special groups are created on the basis of gardens, schools, in accordance with inherent weaknesses. Also, work with a psychologist and a social educator is a significant influence. In secondary schools, inclusive education is introduced, which provides the opportunity to create the same conditions for education for all children and equal opportunities for gaining knowledge. Also, it should be noted that children with developmental deficits require special attention. There are a number of specific rules for dealing with such children: to enable them to act on their own; helping and expanding the range of interests; learn to reckon with the thoughts of other people, etc. These rules give the child with developmental problems the opportunity to acquire their own life experience, develop skills to overcome difficulties.

Conclusion. In the process of adaptation, the role of inclusive education and the respectful and equitable treatment of children with developmental disabilities from others are great importance. Under such conditions, children with developmental problems are in a position to overcome life's problems, adapt to society and assert themselves in life. It takes a lot of time and hard work.

Ключові слова: діти з вадами розвитку, інклюзивна освіта, Декларація про права інвалідів, Конвенція ООН про права дитини, соціальна адаптація, соціальне забезпечення

Ключевые слова: дети с пороками развития, инклюзивное образование, Декларация о правах инвалидов, Конвенция ООН о правах ребенка, социальная адаптация, социальное обеспечение

Keywords: children with developmental disabilities, inclusive education, the Declaration on the Rights of Persons with Disabilities, the UN Convention on the Rights of the Child, social adaptation, social security

ВСТУП

На сьогоднішній день на території України кількість дітей, що мають ті чи інші відхилення у функціонуванні організму стрімко збільшується. Це зумовлено великою кількістю чинників та факторів, як фізичного, так і психічного та соціального характеру, через які дитина позбавлена можливості реалізовувати свої здібності та потреби нарівні із іншими. У таких випадках із боку держави дитині повинна надаватися соціальна допомога, у вигляді соціального захисту, соціальних виплат, а також, у відкритті спеціалізованих закладів навчання, створенні угруповань в залежності від виду вад розвитку та впровадженні в звичайні загальноосвітні школи інклюзивної освіти тощо.

Серед нормативно-правових документів, що регламентують пріоритетність соціального забезпечення, а також, забезпечення потреб та інтересів дітей з особливими потребами, що є прийнятими в Україні, слід виокремити наступні: Конституцію України, Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» тощо.

У науковій літературі дослідженням цього питання займалися наступні науковці: Л. Кравцова, О. Василенко, О. Пономаренко, А. Носов, В. Засенко, А. Колупаєва, В. Бондаря, М. Сварник, М. Малофєєва, Н. Софій, Т. Власова та інші.

Дане питання зумовлене тенденцією до зростання кількості дітей, що мають обмежені можливості здоров'я, швидким впровадженням інклюзивної освіти у звичайні загальноосвітні школи.

МЕТА РОБОТИ

Дослідження основних проблем життєдіяльності дитини з особливими потребами, розтлумачити поняття соціальне забезпечення дітей з вадами розвитку. Зазначити та охарактеризувати основні його види. Забезпечити потреби кожної дитини та створити усі умови для її повноцінної життєдіяльності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною базою даного дослідження становлять наукові праці, норми законодавчих діючих міжнародних та національних актів, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи соціально-забезпечувальних правовідносин, правового встановлення статусу особи, а також метод соціального захисту, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Права дітей із вадами розвитку закріплені у великій кількості міжнародних документів, таких як: Декларація про права інвалідів, Конвенція про права дитини, Всесвітня програма дій стосовно інвалідів, тощо.

У свою чергу, в межах України права з дітей особливими потребами містяться на наступних нормативно-правових актах: Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4, с. 99].

Згідно із конвенцією ООН про права дитини: наявність інвалідності у дитини вважається підставою для захисту її від дискримінації, а неповно-справна фізично або розумово дитина повинна мати гідне життя в нормальних умовах, задля більшої адаптації у суспільстві [4, с. 100]. Однак, декларація ООН про права інвалідів визнає дітей з особливими потребами суспільно повноцінними у соціальному сенсі меншиною, що потребує правового та соціального захисту [5].

Існує велика кількість факторів та чинників, через які кількість дітей із вадами розвитку стрімко збільшується. Одними із більш розповсюджених вважають фізичні, психічні та соціальні. До вад розвитку можна віднести: вади слуху, вади зову, вади мовлення, вади психофізичного розвитку, інтелектуальні вади, наслідки поліомієліту та це церебрального паралічу тощо.

На сьогоднішній день питання стосовно вад розвитку розглядають із двох боків: по-перше – медична модель, по-друге – соціальна. Медична модель полягає у медичному втручанні, забезпеченні лікування, наданні соціальної допомоги та у створенні сприятливих умов для подальшої реабілітації. Однак, в умовах сьогодення більш актуальною є соціальна модель, яка визнає вади розвитку, як соціальну проблему, а не як ознаку людини. Це, перш за все, надає можливість дитині здобувати якісну освіту [4, с. 100].

Даний відхід повинен висувати наступні вимоги:

- забезпечення дитини необхідним спеціальним ос-

нащенням: інвалідні візки, слухові апарати тощо;

- захист дитини у соціальному та правовому планах;
- необхідність у спеціалізованих методах навчання, обстеження, комунікацій та соціалізації, також більшої уваги та особливого ставлення під час навчання.

Для повної адаптації у суспільстві, для дітей, які мають вади розвитку створюються спеціальні угруповання, на базі дитячих садків, шкіл, відповідно до притаманних їм вад, наприклад: за зоровими ознаками, за слуховими ознаками, за психічними тощо. Де кожна дитина знаходиться серед дітей із такими самими проблемами та вчиться спілкуватися та адаптуватися до суспільства [4, с. 101].

Значного впливу на підготовку дитини, що має вади розвитку надає робота із психологом у вигляді опитувань, тестів, розмов, підбору методик для подальшої роботи. Під час процесу соціалізації дитини із вадами розвитку у звичайні загальноосвітні школи або дошкільні заклади навчання, на протязі всього освітнього процесу такій дитині повинна надаватися належна увага з боку психологів, а також соціальних педагогів. Це надає можливості сприяти швидкій адаптації дитини до інших дітей та соціалізації в цілому.

Однак, вже сьогодні стає актуальним такий термін, як інклюзивна освіта, яка швидко впроваджується у загальноосвітніх школах. Під цим поняттям розуміють – створення однакових для усіх умов та однаковий доступ до навчання, рівні можливості отримувати певні знання та досвід.

Інклюзивне навчання впроваджене саме для того, щоб подолати упереджене ставлення до дітей, що мають вади розвитку.

Метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей із вадами розвитку на якісну, кваліфіковану освіту за місцем проживання, соціалізація таких дітей у суспільство та залучення родини до участі у навчально-виховному процесі.

Як зазначала у своїй статті О.М. Василенко: «Основними завданнями інклюзивної освіти слід вважати:

- здобуття дітьми із вадами розвитку освіти рівноцінної освіті здорових однолітків, відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти;
- сприяння різнобічному розвитку дітей з обмеженими можливостями та реалізація їх здібностей;
- створення реабілітаційного середовища для дітей, що мають особливості психофізичного розвитку;
- створення позитивного клімату у загальноосвітніх навчальних закладах із інклюзивним навчанням та сприяння формуванню міжособистісного спілкування дітей із вадами розвитку із іншими дітьми;
- консультативна допомога родинам, що виховують дитину із особливими потребами та залучення батьків до розробки програм навчання та індивідуальних планів» [7, с.130].

Вітчизняні та закордонні вчені вважають, що інклюзивне навчання може здійснюватися за однією із зазначених форм:

- повна інтеграція, при якій дітей із психологічною готовністю та рівнем психофізичного розвитку включають до звичайних класів загальноосвітнього або дошкільного навчального закладу; однак, при цьому їм повинна надаватися корекційна допомога за місцем навчання та проживання;

– комбінована інтеграція, при якій діти із наблизеними до норми показниками психофізичного розвитку включаються до звичайних класів у загальноосвітніх навчальних закладах або груп у дошкільних закладах навчання; під час навчання із такими дітьми безперервно працює вчитель-дефектолог;

– часткова інтеграція, під час якої діти із певними вадами психофізичного розвитку включаються до класів загальноосвітніх навчальних закладів, або дошкільних навчальних закладів лише на частину дня;

– тимчасова інтеграція, при якій діти із певними вадами психофізичного розвитку об'єднуються із здоровими однолітками, декілька разів на місяць, для сумісної роботи та проведення спільних виховних заходів.

Задля організації інклюзивного навчання дітей, що мають вади розвитку у загальноосвітніх школах необхідно створити наступні умови:

– надати можливість безперешкодного доступу до приміщень навчального закладу;

– забезпечити навчальний заклад необхідними посібниками;

– наявність кабінету вчителя-дефектолога, психолога та логопеда оснащеного необхідним корекційно-розвивальним обладнанням;

– забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами, що знають та володіють методиками роботи із дітьми з вадами розвитку (вчителя-дефектологи, логопеди, психологи, вчителі інклюзивного навчання).

Значного впливу на психічний та емоційний стан дитини надає робота із соціальним педагогом та психологом. Адже саме під час цієї роботи дитина має змогу проявити себе на одному рівні із іншими, займатися тим, чим вона бажає, це сприяє її соціалізації та адаптації у суспільстві [5].

В Україні провідними напрямками соціально-правового забезпечення дітей із вадами розвитку є:

– забезпечення матеріально-технічною базою вже існуючих загальноосвітніх та спеціалізованих закладів навчання для дітей з вадами розвитку;

– розвиток вже існуючих та поява нових типів навчальних закладів для дітей з вадами розвитку;

– розробка спеціалізованих програм навчання;

– медична, соціально-правова підтримка сімей, як природного середовища для дітей із вадами розвитку;

– створення належних умов для фізичного та духовного розвитку дітей з вадами розвитку;

– створення спеціалізованих соціальних служб з питань соціального захисту дитинства в Україні [6, с. 115].

Слід також зауважити, що діти із вадами розвитку потребують особливого відношення до себе. Саме тому існує ряд певних правил поведінки із дітьми, які мають вади розвитку:

– надавати можливість діяти самостійно;

– допомагати та сприяти розширенню кола інтересів;

– вчити рахуватися із думками інших людей;

– пояснювати причини заборон та вимог;

– не критикувати у присутності сторонніх.

Ці правила надають дитині із вадами розвитку можливості набуті власний життєвий досвід, формувати вміння долати труднощі. Дитина, що має вади розвитку повинна бути максимально всебічно розвинутою, однак, це більшою мірою залежить від викла-

дачів та батьків, від їх участі у психічному, фізичному, духовному та інтелектуальному становленні. Також, окрім викладачів та батьків вагомим внеском у розвиток дитини, що має вади розвитку надає оточення, не лише у вигляді угруповань в залежності від вад, а загальне оточення, яке власне і надає інклюзивна освіта та невпинна робота із спеціалістами, якими можна вважати психолога, соціального педагога та вчителя-дефектолога.

ВИСНОВКИ

Соціальний захист гарантується ст. 46 Конституції України [1]. Відповідно до цього забезпечення нормального, повноцінного існування, соціального захисту та соціальних гарантій дітям, що мають вади розвитку є обов'язковою складовою будь-якої соціальної держави. У свою чергу держава сприяє відкриттю спеціальних закладів навчання: школи, дитячі садки тощо. В яких відбувається розподіл дітей на підгрупи, відповідно до виду вад розвитку, що в подальшому дає можливість здобути гідну освіту.

Вагомим фактором у навчанні дітей, що мають вади розвитку є наявність висококваліфікованого педагогічного складу, який спеціалізується на роботі із такими дітьми.

Проблема життєдіяльності дітей із вадами розвитку в умовах сьогодення пов'язані перш за все із застарілими уявленнями про таких дітей, як «неповноцінних». Саме тому, задля зруйнування стереотипів минулого, проводиться велика робота для адаптації, повноцінної соціалізації дітей з вадами розвитку у суспільство.

Напевно самим правильним прикладом даної адаптації слід вважати інклюзивну освіту. Адже, завдяки інклюзивному навчанню діти, що мають вади розвитку об'єднуються із здоровими дітьми, задля сумісного навчання та організаційної роботи.

У процесі адаптації велику роль відіграє інклюзивне навчання та поважливе та рівнозначне ставлення до дітей з вадами розвитку з боку оточуючих. За таких умов діти з вадами розвитку ладні подолати життєві проблеми, адаптуватися у суспільстві та самотвердитись у житті. Це потребує великої кількості часу та кропіткої роботи. Однак, якщо держава ладна створювати умови для соціалізації дітей з вадами розвитку, з боку батьків також надається підтримка та допомога, вірно підібрані вихователі та вчителі, то є велика можливість повністю соціалізувати дитину, що має вади розвитку у суспільство, при цьому забезпечити їй якісне навчання із здоровими дітьми, навчити долати труднощі та адаптувати у самостійне життя в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141

2. Конвенція ООН про права дитини (Конвенція ратифікована Постановою ВР № 789-ХІІ (789-12) від 27 лютого 1991 р.). URL :www.zakon.rada.gov.ua

3. Декларація про права інвалідів ООН. Декларація, Міжнародний документ від 09.12.1975. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_117

4. Польовик О.В. Проблеми життєдіяльності дітей з особливими потребами в сучасному суспільстві. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних тех-

нологій Університету "Україна". 2010. № 2. С. 99-101.

5. Крижанівська О.П., Каленська О.О. Етимологія поняття «Діти з особливими потребами» у вітчизняному освітньому просторі. 2012. С. 45-47

6. Пономаренко О.П., Носова А.Д. Соціально-правовий захист дітей та молоді з особливими потребами в Україні. Вісник Запорізького національного університету. 2010. №2 (13). С. 113-120.

7. Василенко О.М., Маранчак Р.С. Інклюзивна освіта як одна із умов соціальної адаптації дітей з особливими потребами. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна. 2013. № 2. С. 128-132.

References

1. The Constitution of Ukraine 28 June 1996. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. № 30. P. 141 (in Ukrainian).

2. UN Convention about the Child Rights (Convention is ratified by the Verkhovna Rada Resolution № 789-XII (789-12) 27 February 1991). URL: www.zakon.rada.gov.ua (in Ukrainian).

3. Declaration about the Rights of Persons with Disabilities of the United Nations. Declaration, International Document 09.12.1975. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_117 (in Ukrainian).

4. Polovyk O.V. Problems of the life of children with special needs in modern society. Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukraine". 2010. № 2. p. 99-101. (in Ukrainian).

5. Kryzhanivska O.P., Kalenska O.O. The etymology of the concept "Children with special needs" in the domestic educational space. 2012. pp. 45-47 (in Ukrainian).

6. Ponomarenko O.P., Nosova A.D. Social and legal protection of children and youth with special needs in Ukraine. Herald of the Zaporizhzhya National University. 2010. № 2 (13). pp. 113-120. (in Ukrainian).

7. Vasylenko O.M., Maranchak R.S. Inclusive education as one of the conditions for social adaptation of children with special needs. Collection of scientific works of the Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University "Ukraine". 2013. № 2. pp. 128-132. (in Ukrainian).